

کشف الاسرار عن حکم الطیور والازهار

(رازگشایی از حکمت‌های پرندگان و گلها)

تألیف

عزالدین عبدالسلام بن احمد بن غانم مقدسی

(حدود ۶۲۸ - ۶۷۶ ق)

ترجمه

یوسف بن محمد بن ابراهیم نوری

(سده ۸ ق)

پژوهش

بهروز ایمانی

نشرستلج

۱۴۰۲

سرشناسه : ابن غانم، عبدالسلام بن احمد، - ۶۷۸ق.

عنوان قراردادى: كشف الاسرار فى حكم الطيور والازهار. فارسى.

عنوان و نام پديدآور: كشف الاسرار عن حكم الطيور والازهار = رازگشايى از حكمت‌هاى پرندگان و گلها/ تاليف عزالدین عبدالسلام بن احمد بن غانم مقدسى؛ ترجمه يوسف بن محمد بن ابراهيم نوري؛ پژوهش بهروز ايمانى.

مشخصات نشر : تهران، سنگلج قلم، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهرى : ۲۱۴ ص؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س م.

فروست : نشر سنگلج؛ شماره انتشار ۲۴

شابک : ۹۷۸-۶۲۳-۹۰۴۶۸-۳-۴

وضعيت فهرست‌نويسى : فيا

عنوان ديگر : رازگشايى از حكمت‌هاى پرندگان و گلها

موضوع : شعر عربى - قرن ۷ق. - ترجمه شده به فارسى

موضوع : Arabic Poetry - ۱۳ th century—Traslations into Persian

موضوع : گل و مرغ

Flower and bird

موضوع : گل در ادبيات

Flower in literature

شناسه افزوده : نوري، يوسف بن محمد بن ابراهيم، قرن ۸ ق.

شناسه افزوده : ايمانى، بهروز (۱۳۵۰-); مصحح

رده‌بندي كنگره : PJA ۴۲۳۸

رده‌بندي ديويى : ۸۹۲/۷۱۳۴

شماره كتابشناسى ملكى : ۹۴۷۸۰۷۱

اطلاعات ركورد كتابشناسى: فيا

نشر سنگلج

کشف الاسرار عن حکم الطيور والازهار
(برگشای از حکمت‌های پرندگان و گلها)

تصحیح دکتر بهروز ایمانی

طراح جلد و لوگوی نشر: محسن یزدادی

چاپ و صحافی: درسین

شماره انتشار: ۲۴

چاپ اول سنگلج: ۱۴۰۲

شمارگان: ۳۳۰ نسخه

بها: ۱۸۰٫۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۴۶۸-۱-۴

انتشارات و توزیع:

تهران، خیابان سپهبد قرنی، خیابان شهید شاهپور آذرفر، پلاک ۶، طبقه دوم؛ تلفن: ۸۸۸۳۱۳۸۸

sanglaj.pub@yahoo.com

sanglaj.pub@Gmail.com

حق چاپ برای نشر سنگلج قلم محفوظ است؛ هرگونه کپی برداری و چاپ به صورت لوح فشرده و یا نشر در صفحات مجازی و یا به صورت کتاب الکترونیک پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

۹	مقدمه مصحح
۹	ادبیات رمزی / زبان حلق
۱۸	ابن غانم مقدسی
۲۴	درباره کشف الاسرار
۳۶	یوسف بن محمد بن ابراهیم نوری و ترجمه کشف الاسرار
۳۸	دستنویس ترجمه کشف الاسرار
۴۰	شیوه تصحیح
۴۳	ترجمه کشف الاسرار (متن)
۴۴	سبب تألیف کتاب
۴۷	دیاچه کتاب
۴۸	اشاره الزوضه
۵۰	اشاره التسیم

٥١	اشارة المورء
٥٢	اشارة الترجس
٥٥	اشارة نيلوفر
٥٨	اشارة البان
٦٠	اشارة البنفسج
٦٢	اشارة المنشور
٦٥	اشارة الياسمين
٦٧	اشارة الزحل
٦٩	اشارة الاقحوان
٧١	اشارة الخزامى
٧٣	اشارة الشفايق
٧٥	اشارة السحاب
٧٧	اشارة الهزار
٨٠	اشارة الباز
٨٣	اشارة الحمامة
٨٦	اشارة الخطاف
٨٩	اشارة البوم
٩٢	اشارة الطاووس
٩٥	اشارة الدرة
٩٨	اشارة الخفّاش

۱۰۱.....	اشاره الدّیک.....
۱۰۴.....	اشاره البَط.....
۱۰۵.....	اشاره التّحل.....
۱۰۸.....	اشاره الشّمع.....
۱۰۹.....	اشاره الفراش.....
۱۱۰.....	اشاره الغراب.....
۱۱۵.....	اشاره الهدهد.....
۱۱۸.....	اشاره الکلب.....
۱۲۰.....	اشاره الجَمَل.....
۱۲۲.....	اشاره الفَرَس.....
۱۲۵.....	اشاره الفهد.....
۱۲۶.....	اشاره الدودة القَرّ.....
۱۲۹.....	اشاره العنکبوت.....
۱۳۲.....	اشاره النملة.....
۱۳۵.....	اشاره اَين کتاب شریف.....
۱۳۷.....	اشاره الدّهر.....
۱۴۵.....	توضیحات.....
۱۶۵.....	تصاویر.....
۱۶۹.....	نمایه ها.....
۱۷۱.....	آیات.....

مقدمه مصحح

ادبیات رمزی / زبان حال

ادبیات رمزی / زبان حال، در فرهنگ اسلامی، از تاریخ و پیشینه‌ای کهن برخوردار است که روایی آن تقریباً از سده ۲ قبل از هجری شده و در سیران و جریان خود، جلوه‌های درخشانی داشته است. بزرگانی چون ابن سینا، احمد غزالی، سهروردی، نجم‌الدین رازی، عطار، سنایی، ابن‌غانم مقدسی و ... مسائل و مطالب عالیه حکمی و عرفانی را در این قالب بیان کرده‌اند و شاهکارهای ادبیات رمزی و تمثیلی را در جهان اسلامی-ایرانی رقم زده‌اند. آثاری با عنوان «رسالة الطیر / منطق الطیر»، شناخته‌شده‌ترین جلوه‌های این ادبیات رمزی است، همچون رسالة الطیر ابن‌سینا، احمد غزالی، سهروردی، نجم‌رازی و

ویژگی‌های ادبیات رمزی را از منظر ساختارشناسانه می‌توان چنین برشمرد:

- از نظر شکلی، در قالب‌های نظم و نثر بیان شده‌اند،
- ساختار مناظره‌گونه و وجه گفتاری دارند،
- شخصیت‌ها نمادین، و گفته‌ها (محاورات و مناظرات) و کرده‌های (کنش‌ها) آنها، نماینده کنش‌ها و خوی‌های انسانی‌اند.
- شخصیت‌های کُنشگر، گروهی و یا دو عضوی‌اند، اعضای رساله الطیرها/ منطق الطیرها را گروه مرغان تشکیل می‌دهند، و اغلب مناظره‌ها با دو شخصیت شکل می‌گیرند.
- به لحاظ مفهومی، مسائل عرفانی، حکمی و اخلاقی را تبیین می‌کنند.
- به حیث بلاغی، از تصویرهای بدیع و توصیفات نو برخوردارند، همچون کشف الاسرار عن حکم الطیور و الانوار ابن غانم مقدسی که با نثری مسجع و آراسته به انواع آرایه‌های بدیعی و بلاغی پرداخته شده است.

در اینجا آثاری (کتاب‌ها و رساله‌های مستقل) را برمی‌شماریم که به گونه‌ای به مسئله زبان گل‌ها، مرغان و جانوران پرداخته‌اند:

.. منطق الطیر: هشام بن محمد بن سائب کلی، نسخه مشهور (د: ۲۰۶ ق).^۱

۱. درباره این کتاب ر.خ: توضیحات احمد عبدالکریم شهدانی در مقدمه کتاب منطق الطیر (تلمسانی). ص ۶۳.

- کتاب التَّمَلَّة والبَعوضَة: ابوالحسن علی بن عبیده ریحانی (د: ۲۱۹ ق)، از ندمای مأمون عباسی (د: ۲۱۸ ق).^۱

- منطق الطَّیْر: یعقوب بن اسحاق بغدادی، معروف به ابن السکیت (د: ۲۴۶ ق).^۲

- منطق الرِّیاحین: همو.^۳

- فضائل النُّورد علی النُّرجس: احمد بن ابی طاهر طیفور (د: ۲۸۰ ق).^۴

- فضائل الورد علی النُّرجس: محمد بن محمد ابن لَنکک (د: حدود ۳۶۰ ق).^۵

- رسالة الطَّیْر: ابن سینا (د: ۴۲۸ ق).

- منطق الطَّیْر: حسن بن احمد بن ابی القاسم عنصری غزنوی (د: ۴۳۱ ق).^۶

- رسالة ابو حفص احمد بن محمد بن بُرد: بنا به نوشته ابی ولید حمیری (د: ۴۴۰ ق)، ابن برد (د: ۴۴۵ ق) در این رساله - که به وزیر ابی الولید محمد بن جهور اندلسی، حاکم قرطبه (۳۹۵ - ۴۵۱ ق) اهداء کرده، مشاهیر ازهار و رؤسای انوار / شکوفه‌ها (گل سرخ / الورد / برگس زرد /

۱. کشف الظُّنون، ج ۲، ص ۱۲۶۸.

۲. همان، ص ۶۴؛ فهرست کتب خطی کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۷، بخش ۲، ص ۸۶۴.

۳. همان، ج ۷، بخش ۲، ص ۸۶۴.

۴. المخرج بعد الشُّدَّة، ج ۴، ص ۴۱۱.

۵. همان، ج ۴، ص ۴۱۳.

۶. هدیه العارفین، ج ۱، ص ۲۷۵.

۷. درباره او، نک: دائرة المعارف بزرگ اسلامی، ج ۳، صص ۹۸ - ۹۹.

الترجس الاصفر، بنفشه/ البنفسج، گاوچشم/ البهار و خیری/ الخیری النمام را توصیف نموده و آنها را در مجلسی به حضور فراخوانده و به زبان حال در گفتگو آورده و در نهایت، گل سرخ را بر همه این گل‌ها برتری داده است.^۱

- رسالة الطیر: احمد غزالی (د: ۵۲۰ ق).

- رسالة النسر و البلبلی: المهذب ابوطالب دمشقی (سده ۶ ق). عماد کاتب از این رساله نام برده و بخش‌هایی از آن را نقل کرده است.^۲

- الورد یومز فی المفاخرة علی الازهار: یکی از ادبای اصفهان (سده ۶ ق).^۳

- منطق الطیر: عطار نیشابوری (د ۶۲۷ ق).

- رسالة الازهار: ضیاء الدین ابن اثیر (د ۶۳۷ ق).^۴

- رسالة الطیور: نجم الدین رازی (د: ۶۵۴ ق).^۵

- بدیع الربیع (گفت و گوی نویسنده با بلبل در نگویش و ستایش گل):
وصاف شیرازی (۶۶۳ - ۷۳۰).^۶

۱. ر.ک: البدیع فی فصل الربیع، صص ۵۸ - ۶۱، نهاية الارب، ج ۱۱، صص ۱۲۹ - ۱۳۱، نور النهار فی مناظرات اللورود والریاحین والازهار، صص ۴۲ - ۵۰.

۲. تحریة القصر (قسم شعراء الشام)، ج ۱، صص ۳۴۰ - ۳۵۳.

۳. نهاية الارب، ج ۱۱، صص ۱۳۱ - ۱۳۵، نور النهار فی مناظرات اللورود والریاحین والازهار، صص ۷۲ - ۷۷.

۴. درباره این اثر، ر.ک: مقدمة هلال ناجی بر رسالة الازهار.

۵. درباره این اثر، ر.ک: رسالة الطیور، صص ۸۳ - ۹۲.

۶. ر.ک: رساله‌های بدیع الربیع ...، صص ۱۵ - ۲۸.